

LUONNOS

(otamme mielellämme vastaan paikallisilta historiatietoja ehdotusvaiheeseen)

Visuveden taajama-alueen osayleiskaava

Maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys

Luonnos

10.12.2025

Visuveden taajama-alueen osayleiskaava

Kuvat: A-Insinöörit Suunnittelu Oy:n, ellei kuvatekstissä toisin mainita.

Maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
1.1	Tarkoitus ja tavoitteet	1
1.2	Menetelmät ja aineistot	1
2	Selvitysalue.....	3
2.1	Maisemamaakunta	3
3	Maiseman perusrunko	5
3.1	Maa- ja kallioperä.....	5
3.2	Topografia, pohjavedet ja vesistö.....	6
3.3	Kasvillisuus ja suojelualueet	7
3.4	Maisemakuva ja siihen vaikuttaneet kehitysvaiheet	7
4	Maisemaan ja kulttuuriympäristöön vaikuttaneet kehitysvaiheet ja arvot	10
4.1	Maankäytön kehitys	10
4.2	Valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot	15
4.2.1	Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	15
4.2.2	Arkeologiset kohteet	15
4.2.3	Historiallinen tielinjaus	17
4.3	Suunnittelualueen rakennettu ympäristö	18
4.3.1	Maatilojen pihapiirit	19
4.3.2	Teollisuusrakentaminen	22
4.3.3	Asuinalueet ja -rakennukset	24
4.3.4	Yleiset rakennukset / rakennusryhmät.....	30
5	Johtopäätökset.....	34

1 Johdanto

Visuveden taajama-alueelle ollaan laatimassa osayleiskaavaa, jossa tavoitteena on tukea taajaman elinvoimaisuutta ja hallittua kehittämistä sekä ohjata alueen maankäyttöä ja asemakaavoitusta pitkällä aikavälillä.

Tämä maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys tehdään osana osayleiskaavatyötä Ruoveden kunnan toimeksiantona. Maisema- ja kulttuuriympäristöselvityksessä kootaan osayleiskaavatyölle riittävät tiedot alueen maisemasta ja kulttuuriympäristön arvoista. Tehtävänä on ollut tunnistaa merkittävät ympäristöt ja kohteet sekä selvittää, onko rakentamistavassa ja rakennusten sijoittelussa tunnistettavissa sellaisia piirteitä, jotka tulisi ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa ja uudisrakentamisen ohjauksessa. Selvitystyön yhteydessä on laadittu rakennuskohdeinventoinnit asunnoista ja teollisuusalueen keskeisistä rakennuksista.

Selvityksen ovat laatineet A-Insinöörit Suunnittelu Oy:n suunnittelijat Seda Suman Buruk ja Melina Auramo. Työtä on ohjannut arkkitehti Johanna Närhi. Selvityksessä on hyödynnetty myös muita kaavoitusprosessin yhteydessä tai aiemmin laadittuja selvityksiä.

1.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Selvityksen tarkoituksena on tuottaa tausta-aineistoa Visuveden taajama-alueen osayleiskaavatyön tueksi.

Tavoitteena on kuvata alueen maiseman ja rakennetun ympäristön nykytilannetta ja alueella hahmottuvia aluekokonaisuuksia, maisemarakennetta, maisemakuvaa ja selvittää alueen maisemalliset ja kulttuurihistorialliset erityispiirteet ja arvot. Selvityksessä arvioidaan kokonaisuuksien ja kulttuurihistoriallisen merkittävyyden kannalta olennaiset vaalittavat kohteet ja alueet, ja annetaan tarvittaessa suosituksia niiden vaalimisesta. Muut toiminnalliset, taloudelliset tai sosiaaliset näkökulmat tulevat käsiteltäväksi kaavoitusprosessissa, jossa yhteensovitetään eri näkökulmia.

1.2 Menetelmät ja aineistot

Työn lähtökohtana ovat aiemmat inventointi tiedot, aiemmin tai maastokäynneillä tunnistetut arvot ja suojelupäätökset sekä karttamateriaalit. Inventoinnissa painopiste oli ennen 1960-lukua rakennetuissa rakennuksissa, ja tausta-aineistona käytettiin Maanmittauslaitoksen vuoden 1960 maastokarttaa.

Maastotyöt suoritettiin kolmena päivänä kesällä 2025: 13.6., 26.6. ja 1.7. Arvojen määrittelyssä on huomioitu rakennuskohteiden arkkitehtoniset, historialliset ja ympäristölliset ominaispiirteet. Tarkastelussa keskeistä on rakennetun ympäristön kerroksellisuus ja eri aikakausien tunnistettavuus, samoin kuin alueen eheys tai hajanaisuus. Arvioinnissa otetaan huomioon myös rakennustaiteelliset ratkaisut, historiallinen konteksti sekä ympäristölliset erityispiirteet. Olennaisia tekijöitä ovat rakennuksen tai rakennusryhmän sijoittuminen maisemassa tai kyläkuvassa, alkuperäisen rakentamistavan säilyneisyys, edustavuus rakennustyyppinään sekä kohteen merkitys osana alueen kehityshistoriaa. Oheisessa taulukossa on kuvattu tarkemmin arvojen määrittelyä.

Rakennushistorialliset arvot	Historialliset arvot	Ympäristölliset arvot
rakennuksen ikä	asutus- ja paikallishistoria	maisemallinen sijainti
tietty rakennustyyppi	henkilöhistoria	alueellista identiteettiä luova rakennus, tärkeä osa jotakin laajempaa useamman rakennuksen kokonaisuutta
arkkitehtoninen tyyliuunta tai tyylivaikutteet	aate- ja sivistyshistoria	avautuvat näkymät, kyläkuvan tilallisuus
edustavuus tai tyypillisyyys, historiallisesti tietyn aikakauden edustaja	teollisuus- ja taloushistoria	dominantit ja reunat
rakennustaiteelliset ominaisuudet osana taajamakuva, esim. tärkeä osa jotakin laajempaa useamman rakennuksen kokonaisuutta	uskomus- ja tapahistoria	intensiteetti ja vaikuttavuus
harvinaisuus ja alkuperäisyys	käyttötarkoitus	julkisuusaste ja käyttöarvot
suunnittelijan tunnettuus		

Inventointikortit **eivät ole julkisia**.

Lopulliset kaavamerkinnot ja -määräykset tehdään kaavoituksen yhteydessä. Tätä selvitystä voi olla tarpeen täydentää yksityiskohtaisemmalla inventoinnilla, mikäli rakennuspaikoilla tehdään merkittäviä muutoksia tai täydennysrakentamista.

2 Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee Visuveden saarella sekä sen pohjoisosan Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 mukaisen taajama-alueella. Visuveden saaren taajama-alue sijaitsee Tarjanteen ja Vas-kiveden välissä. Visuvesi sijaitsee noin 18 kilometriä pohjoiseen Ruoveden kirkonkylän kes-kustasta sekä noin 15 kilometriä etelään Virtojen keskustasta. Suunnittelualueen läpi kulkee kantatie 66.

Kuva 1. Selvitysalue.

2.1 Maisemamaakunta

Valtakunnallisen maisemamaakuntajaottelun mukaan selvitysalue kuuluu Hämeen viljely- ja järvimaahan. Tarkemmassa seutujaossa alue sijoittuu Pohjois-Hämeen järvisauteun (Ympäris-töministeriö, 1993).

Pohjois-Hämeen järvisauteu on Hämeen viljelymaiden vaihtumisvyöhykettä kohti Suomense-län karuja vedenjakajamaita. Tyypillisin piirre seudulle on reittivesiin liittyvät suuret järvaltaat ja lukuisat pienet järvet. Aluetta halkovat harjujakso. Maasto on korkeussuhteiltaan vaihtelevaa, ruhjelaaksojen rikkomaa kallio- ja moreenimaita. Soita on verraten paljon, lähes yhtä

paljon kuin Tammelan ylängöllä. Sankkojen metsien ja reittivesien maisemasta erottuvat vehmaat viljelymaisemalaaksot

(Lähde: Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisiksi maisema-alueiksi 2013–14).

Kuva 2. Näkymä Käpykankaantieltä peltoalueelle.

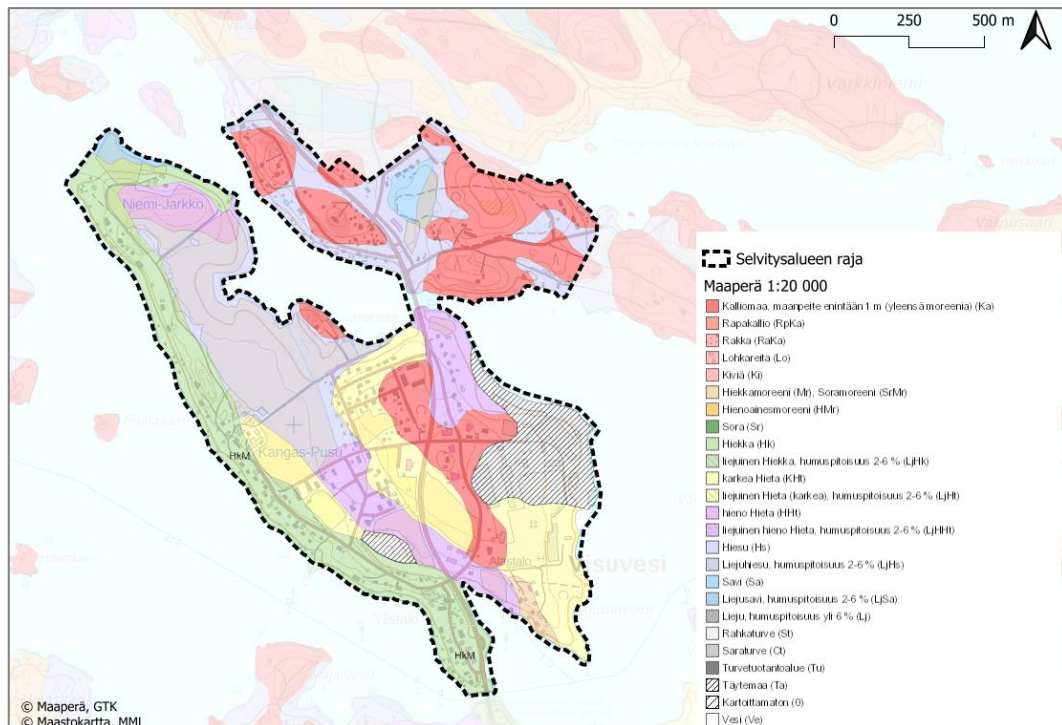

Kuva 3. Näkymä Riihikallionkujan pohjoispuolelta uimarannan suunnasta Kangas-Pusun viljelymaisemaan.

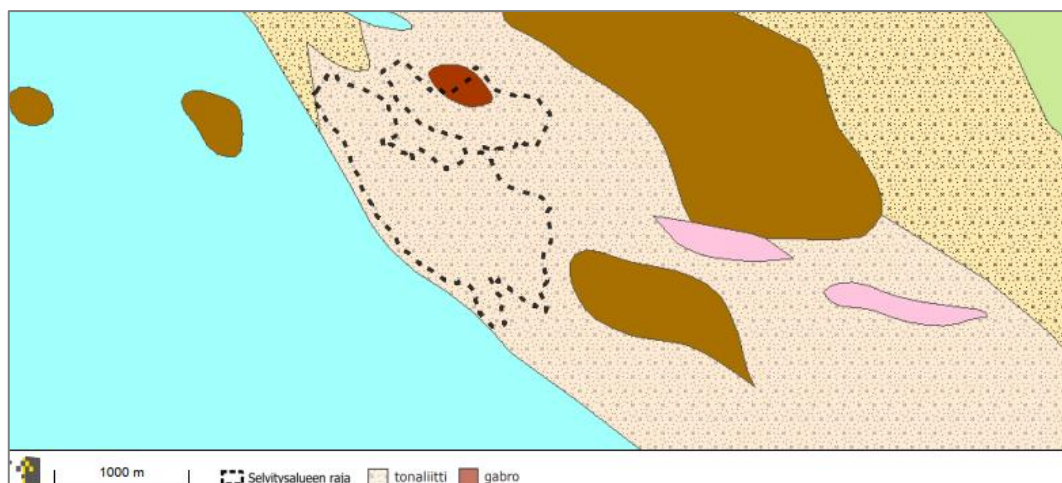
3 Maiseman perusrunko

3.1 Maa- ja kallioperä

Selvitysalueen pohjoispuolella ja Visuveden saaren keskustassa maaperä koostuu pääasiassa kalliomaasta. Laaksoille ja pelloille on kerääntynyt hienojakoisia maalajeja, kuten hietaa, savena ja hiesua. Alueella on myös turvemaita ja täytemaata, mikä viittaa ihmistoiminnan vaikutuksiin. Selvitysalueen pääasiallinen kivilaji on tonaliitti. Selvitysalueen pohjoispuolella on pieni alue gabroa.

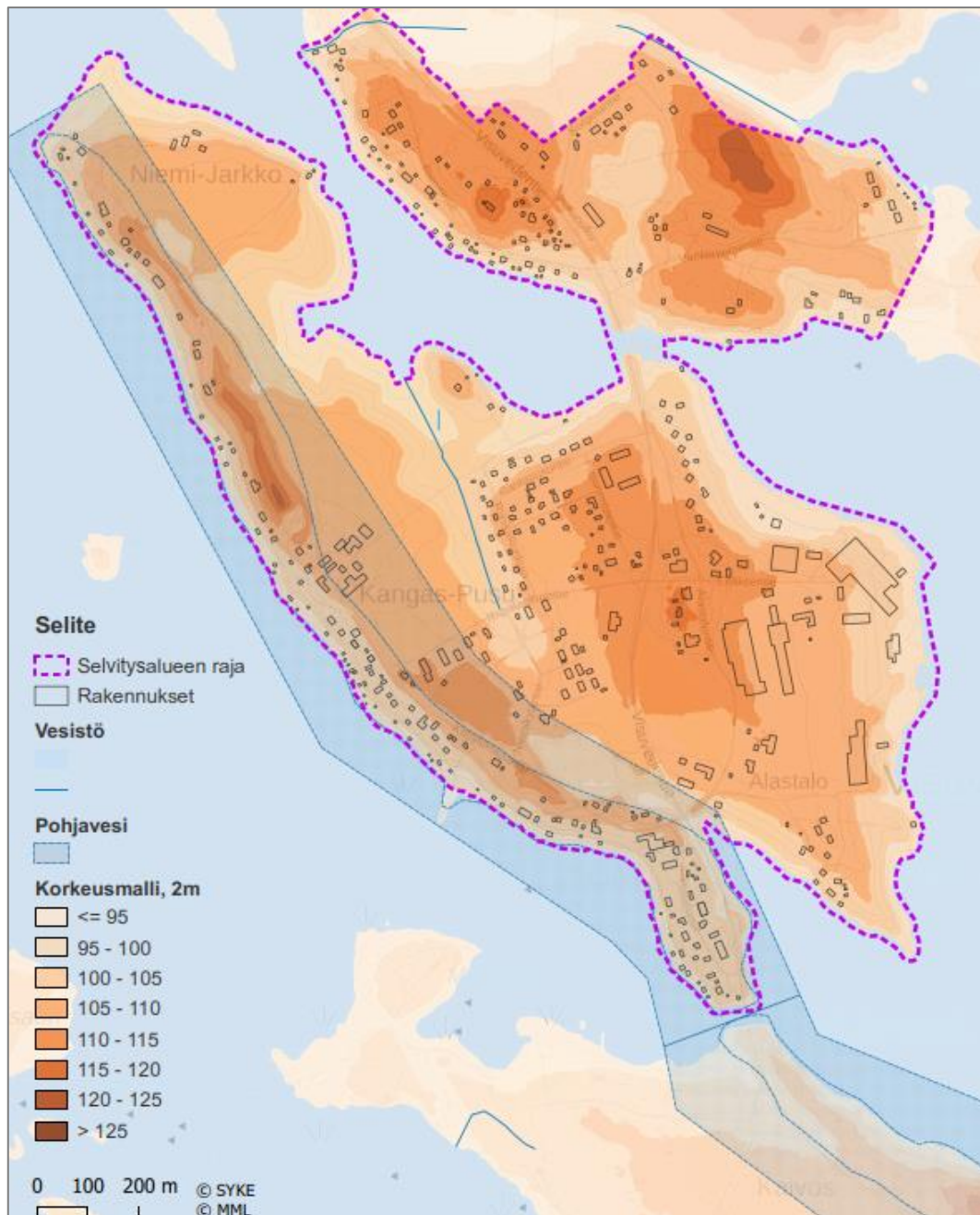
Kuva 4. Maaperä 1: 20 000. Lähde: GTK

Kuva 5. Kallioperä 1: 100 000. Lähde: GTK ja paikkatietoikkuna.

3.2 Topografia, pohjavedet ja vesistö

Visuvesi on syntynyt Tarjanneveden ja Visuveden väliselle saarelle. Alue on topografialtaan suhteellisen tasainen, mutta vaihtelua on jonkin verran ja topografiassa on havaittavissa muutama maisemassa näkyvä elementti. Saaren länsiosassa on harjumuodostelma, jossa myös saaren korkein kohta sijaitsee. Asutus rajautuu korkeimman kohdan länsipuolelle ja Käpykan-
kaantie kiertää sen itäpuolelta. Pusunvuolteen pohjoispuolella korkein kohta on Vuolleniemen-
tien pohjoispuolella ja se on rakentamaton.

Kuva 6. Topografia selvitysalueella sekä pinta- ja pohjavedet. Lähde: MML, SYKE.

Pohjavesialue Visuvesi (0470204), joka sijaitsee selvitysalueen länsipuolella, on osa Ruoveden harjujaksoa. Alue on 1-luokan pohjavesialue. Harjujakso kulkee saaren länsireunaa ja pohjaveden muodostumisalue yhtyy saaren länsirantaan saaren koko pituudelta (Ruoveden pohjavesialueiden hydrogeologiset olosuhteet ja suojelusuunnitelman päivitys, Oulun yliopisto 2020).

Visuvesi on osa laajempaa Iso-Tarjanneveden vesistöaluetta, joka kuuluu Kokemäenjoen vesistöön. Visuveden kanava yhdistää Tarjanneveden ja Vaskiveden järvet. Kanava tunnettiin aiemmin nimillä Kaivoskannan Kanava ja Kaivoksen Kanava (Visuvesi / Historia). Selvitysalue kuuluu Kokemäenjoen-Saaristomeren-Selkämeren vesienhoitoalueeseen. Alueella sijaitsee useita pienvesistöjä, kuten puroja ja oja.

3.3 Kasvillisuus ja suojelualueet

Selvitysalue sijaitsee pääosin Visuveden saarella, minkä vuoksi siellä on poikkeuksellisen paljon rantaviivaa ja siihen liittyviä maisemallisia näkymiä. Rakennettu ympäristö on paikoin tiivistä, ja erityisesti selvitysalueen länsiosissa avoimet peltoaukeat muodostavat maisemarakenteen kannalta merkittäviä tilallisia vyöhykkeitä.

Alueella ei sijaitse luonnonsuojelualueita eikä Natura 2000 -verkostoon kuuluvia kohteita.

Selvitysalueelta rajattiin 25 arvokasta luontotyyppiä. Rajatuista kohteista yksikään ei kuulu arvoluokkaan 1 (lainsäädännöllä turvatut kohteet), arvoluokkaan 2 (erityisen tärkeät kohteet) tai arvoluokkaan 4 (monimuotoisuutta tukevat kohteet). Sen sijaan kaikki 25 kohdetta kuuluvat arvoluokkaan 3, monimuotoisuutta turvaavat kohteet. Alueelta havaittiin kaksi metsälain 10 §:n mukaista erityisen tärkeää elinympäristöä. Sen sijaan alueelta ei havaittu luonnonsuojelu- tai vesilain piiriin kuuluvia luontotyyppisiä. Lisäksi selvitysalueelta havaittiin sekä alueellisesti uhanalaista kasvilajistoa että haitallista vieraskasvilajistoa. Arvoluokan 3 kohteet suositellaan säilytettäväksi, mikäli siitä ei ole maankäytön kannalta kohtuutonta haittaa. Nämä sijaitsevat Vuolleniemessä ja Äijänniemessä virkistysalueilla. Äijänniemen alueella on myös maisemallista merkitystä rantamaisemassa.

3.4 Maisemakuva ja siihen vaikuttaneet kehitysvaiheet

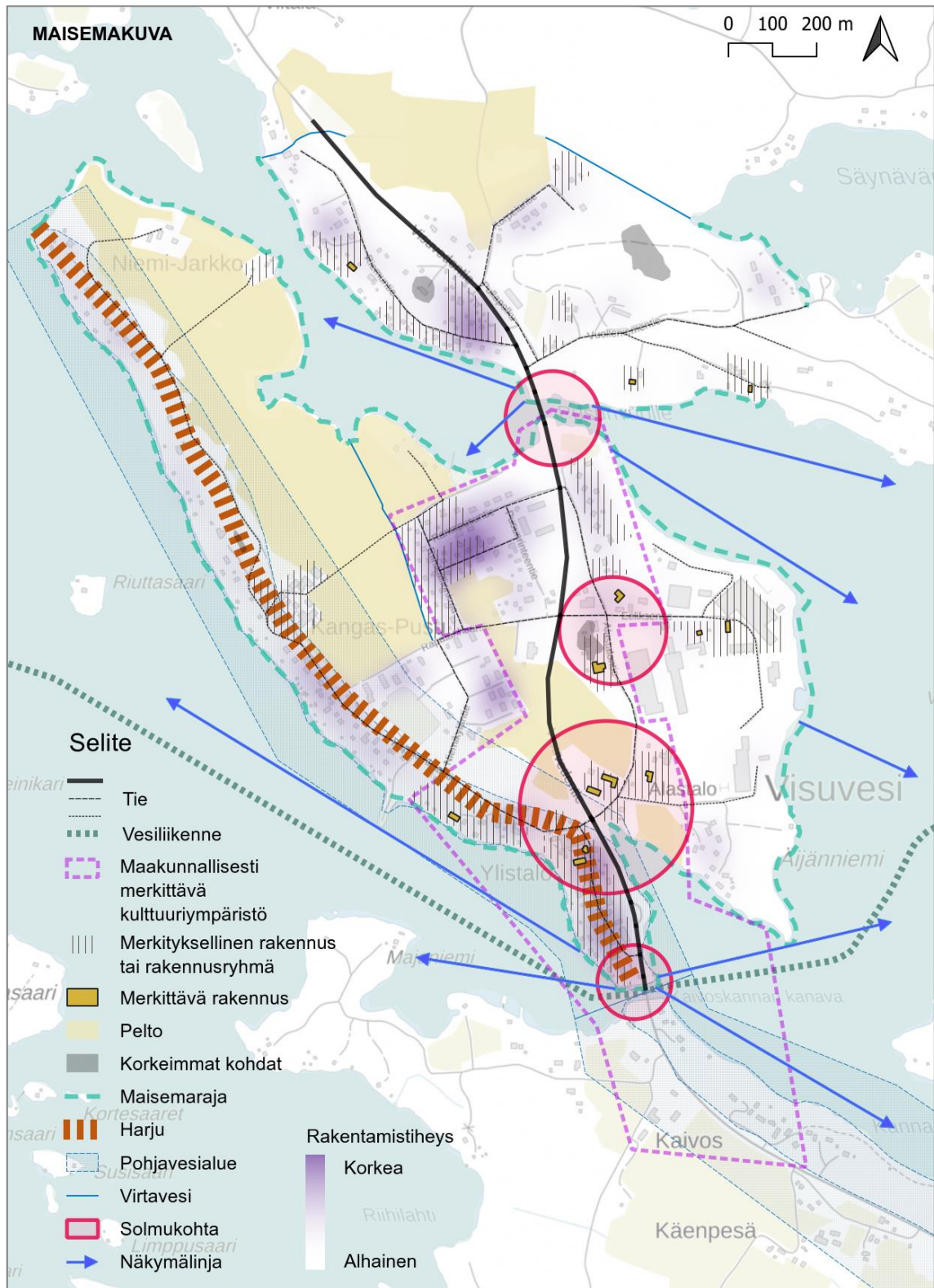
Maiseman visuaalinen rakenne ja tilallinen jäsentely koostuvat useista elementeistä, kuten rakennetuista alueista, teistä, metsistä, avoimista vesistöistä ja viljelyalueista. Selvitysalueella on maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö Visuveden kulttuurimaisema, joka liittyy vanhan tielinjan (Orivesi-Uusikaarlepyy Pusunvuolle) ympärille rakennettuun kulttuuriympäristöön ja

sen suhteeseen maisemaan. Vanhaan tielinjaan kuuluu Ylistalontie, Alastalontie ja Riemuntie. Historiallinen tie ei ulkoasultaan juurikaan muistuta vanhaa tielinjaa, mutta sen varrella sijaitsee merkittävää rakennuskantaa, joka ilmentää sen taajaman päätiemäistä luonnetta.

Kantatien 66 rakentaminen on halkaissut taajamakuvan kahtia ja heikentänyt erityisesti koulun ja Ylistalontien välistä visuaalista yhteyttä, sekä katkaissut Ylistalontien itäpuolisten tonttien rantayhteyden. Teollisuus on kehittynyt vesistön vaikutuksesta saaren länsiosaan, josta maa-merkinä on säilynyt sahan piippu. Vesistöä pitkin on tukit uitettu sahalle ja kumipyöräliikenteen aikanakin puita on varastoitu vedessä ennen niiden työstöä sahalla ja vaneritehtaalla. Teollisuusalue on edelleen pääosin aktiivisessa käytössä, joten se on myös maisemallisesti jatkuvan muutoksen alla riippuen alueelle sijoittuvista toiminnoista.

Asutus on keskittynyt pääasiassa järvien rannoille sekä Visuveden tien länsipuolelle. Asutus on sijoittunut hieman ympäristöään korkeammille maastokohdille. Saaren länsiosassa asutus seurailee harjua. Loma-asuntoja sijaitsee erityisesti järvien ranta-alueilla Riemuntien ja Käpykankaantien sekä Äijänniementien varsilla. Pääosa asuinrakennuskannasta on kuitenkin vakituksia asuntoja. Harjulta laskevat pellot kohti saaren keskiosaa. Peltoaukeat vaihtelevat laajoista avoimista alueista pieniin, pirstaleisiin tilkkuihin. Pelloiksi soveltuvat maat on jätetty rakentamatta. Suuri osa pelloista on edelleen viljelykäytössä, ja monin paikoin ne ulottuvat lähes rantaviivaan saakka. Maisemallisesti merkittäviä vesistönäkymiä avautuu erityisesti silloilta, mutta myös monilta yksityisiltä pihoilta ja talojen väleistä erityisesti männikköisessä harjumaisemassa. Teollisuuteen liittyvä asuntorakentaminen on pääsaarella sijoittunut saaren pohjoisosaan.

Maisema- ja taajamakuvallisia sekä toiminnallisiakin solmukohtia ovat Pusunvuolteen sillan ympäristö ja Kaivoskannan kanava (Visuveden kanava), Eeliksenteen risteys, jonka läheisyydessä sijaitsevat työväentalon kauppa ja nuorisotalo, sekä koulun, Alastalon ja Ylistalon ympäristö ja kantatien ylittävä silta.

Kuva 7. Maisemakuva. Silloilta ja paikoin myös rannoilta avautuu pitkiä näkymiä vesistömaisemiin. Harjua seuraileva Käpykankaantie muodostaa viehättävän tie-osuuden. Merkittävimmät rakennukset sijaitsevat pääasiassa historiallisen tielinjauksen varilla. Merkittäviä rakennuksia ovat Visuveden saarella Ylistalo, Alasalo, entinen meijeri, koulu, nuoriseurantalo, työväentalo ja sahan konttori, Riemuntien varressa Riemun huvila ja Vuolleniemessä Vuollemäki ja Aimola 1.

4 Maisemaan ja kulttuuriympäristöön vaikuttaneet kehitysvaiheet ja arvot

4.1 Maankäytön kehitys

Kulttuurimaiseman historiallinen tausta ja rakenne

Visuveden kylässä on ollut asutusta jo 1500-luvulla. Maanviljely ja karjanhoito vaikuttivat vakituiseen asutukseen syntymiseen ja asuinpaikat valittiin niittyjen läheltä. Vuonna 1589 Visuvedellä (Lemmen-/Lemminniemellä) mainittiin kolme taloa, joiden isännät olivat Heikki Laurinpoika (Alastalon toinen isäntä), Tuomas Pusu ja Pietari Jarkko. Talojen perustamisajat ajoittuvat 1547–1561 välille. 1650 taloja oli neljä Alastalo, Ylistalo (Alastalon puolikas), Jarkko ja Pusu. Sekä Ylistalosta että Alastalosta on käytetty nimeä Visuvesi osittain aina 1800-luvun puoliväliin asti. Visuvedellä oli vuonna 1700 viisi taloa, kun Pusu oli jakautunut Rantapusuksi ja Kangaspuusiksi. Vuoteen 1775 mennessä talojen määrä nousi seitsemään, kun Jarkko jakautui Ylä- ja Ala-Jarkoksi ja lisäksi syntyi Kaivos (kaava-alueen ulkopuolella kantatien 66 varressa etelässä). Isojaossa Visuveden talojen manttaalit kasvoivat, kun liikamaata annettiin raivattavaksi korotettuja veroja vastaan sen sijaan, että olisi perustettu uudistaloja. Väestökehitys oli 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla Visuvedellä ja Kukonpohjassa suotuisaa. Valtio tuki asukasmäärän nousua, sillä talojen jakaminen, torppien ja uusien talojen perustaminen olivat sallittuja.

Kuva 8. Pitäjän kartta, 1846.

Vuonna 1775 Visuvedellä oli alle 100 asukasta ja 1880 jo 468 asukasta (vaikka välissä oli 1860-luvun suuret nälkävuodet), ja edelleen 1910 asukkaita oli 781. 1900-luvun alussa

Visuvedellä oli nelisenkymmentä torppaa. Torpparilain 1918 myötä torpat ja mäkituvat saatiin lunastaa itsenäisiksi ja 1920-luvulla Suomeen muodostettiin lähes 100 000 uutta pientilaa.

1860-luvulta alkaen Visuvedelle alkoi kehittyä oma säätyläisjoukkonsa johtuen mm. metsätalouden kehittymisestä, oluttehtaan perustamisesta ja ruotsinkielisen virkamieskunnan asettumisesta kylään Kaivoksen ja Alastalon taloihin. Visuvedelle perustettiin ensimmäinen Ruoveden teollisuusyritys oluttehdas 1874 (osayleiskaava-alueen ulkopuolelle, kanavan kaakkoispuolelle, kanavanvahdin talon eteläpuolelle). Kun kanavat oli saatu kuntoon ja hyörylaivaliikenne oli vakiintunut 1870-luvulla, alkoi sahojen perustaminen lähemmäksi raaka-ainelähdettä. Kylän elinkeinorakenteen kehityksessä maanviljelyksen rinnalla merkittävä rooli on ollut paikallisella puuteollisuudella. Vesireitit tarjosivat tärkeän kuljetusyhteyden raaka-aineiden ja tavaroiden siirtoon ennen maantieyhteyksiä. Tampere-Virrat-laivareitin varrella sijaitseva Visuveden kanava rakennettiin 1863–1864 ohittamaan järvet yhdistävä Visuveden salmi. Visuveden kanava tunnettiin aiemmin nimillä Kaivoskannan Kanava ja Kaivoksen Kanava. Alkuperäisen nostosillan tilalle valmistui 1878 kääntösilta ([Historiaa - Visuvesi](#)).

Kuva 9. Historiallinen ilmakeku v. 1950, Paikkatietoikkuna, Maanmittauslaitos.

Visuveden taajama on kasvanut ja kehittynyt pääasiassa sahan ja vaneritehtaan ympärille. Höyrysaha perustettiin vuonna 1917. Vuolleniemeen perustettiin Aimon Saha 1923. Visuvedelle perustettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa monia kauppaliikkeitä, joiden omistajat saatettiin lukea säätyläisjoukkoon. Suuri merkitys oli laivaliikenteellä 1870-luvulta alkaen. Myös kaupunkilaisia tuli kesäviettoon Visuvedelle ja heidät luettiin lähinnä säätyläisiksi tai herasväeksi.

Taajamarakenne alkaa muodostua toisen maailmansodan jälkeen jälleenrakennuskaudella. Nykyisen Riihikallionkujan varteen, Rantapusun tilan alueelle, oli 1950 mennessä rakennettu viisi omakotitaloa, joista kolme tien länsipuolelle ja kaksi itäpuolelle. Kuudetta oli aloitettu rakentaa nykyisten Riihikallionkujan ja Rapatanhuantien kulmaukseen (1950-luvun ilmakuvan perusteella). Lisäksi 1950-luvun ilmakuvasta voidaan huomata, että kolme Alastalontien varren jälleenrakennusajan taloa oli jo rakennettu, vuoden 1954 ilmakuvassa näitä tyyppitalorakennuksia on neljä ja nykyisen kokonaisuuden muodostaa kuusi asuinrakennusta.

1960–1984

1960-luvulla maankäyttö oli pääosin vielä maatalousvaltaista, suurin osa alueesta oli peltoa. Visuvedellä on historiallisesti sijainnut useita tuotantolaitoksia, kuten sahoja, tiilitehtaita, myllyjä sekä vaneritehdas, jotka ovat vaikuttaneet kylän rakennetun ympäristön kehitykseen ja työllistäneet paikallista väestöä. Visuvedellä on säilynyt myös muutamia tiilisiä saunoja, jotka eivät ole yleisiä suomalaisella maaseudulla.

Näistä 1960-luvun kartasta voidaan havaita, että palvelut ovat sijoittuneet Alastalontien ja Ylistalontien varsille ja asuntorakentaminen Käpykankaantien varrelle harjulle ja Rantapusun maille saaren pohjoisosaan. Myös Riemuntien varressa on ollut pitkään asutusta. Teollisuus alkoi rakentua jo aiemmin saaren itärannalle ja Vuolleniemeen, mutta ei ole merkittävästi laajentunut vielä 1960-lukuun mennessä.

Kuva 10. Peruskartta 1960 (Lähde: Maanmittauslaitos)

Kantatie 66:n perusparannustöiden yhteydessä vuosina 1974–1976 Visuveden kanavan ylittävä uoma sekä levennettiin että syvennettiin, ja samalla kanava sai nykyisen nimensä, Visuveden kanava. Kantatie jakoi taajarakenteen kahtia sekä toiminnallisesti että maisemakuvallisesti, mikä on suurin muutos Visuveden kulttuuriympäristön historiassa.

Visuveden taajama, tiestö ja rakennuskanta ovat kasvaneet erityisesti 1980-luvun puoliväliin asti, mikä viittaa teollisuuden hyvään työtilanteeseen. Kartassa näkyy selvästi kylärakenteita ja haja-asutusta. Maankäyttö monipuolistuu ja teollisuusalue kasvaa, mutta maatalous on edelleen merkittävässä roolissa.

Kuva 11. Peruskartta 1984 (Lähde: Maanmittauslaitos)

Kuva 12. Peruskartta, tallennettu 5.2025. (Lähde: Maanmittauslaitos).

1984–2025

Visuveden kylän kasvu on hidastunut erityisesti 1990-luvun alun laman jälkeen. Myös kaupungistuminen näkyy viime vuosikymmenien kehityksessä, eli nuoret muuttavat maalta kaupunkeihin opiskelemaan ja jäävät lähemmäksi keskuskaupunkeja. Taajamarakenne on pääosin säilynyt. Vapaa-ajan asuminen korostuu rannoilla, mutta myös osa vakituisista asunnoista voi olla vapaa-ajan käytössä. Katuverkko on laajentunut taajamarakenteen kasvun mukaisesti. Teollisuuden ja maatalouden lisäksi alueidenkäytön muotoina on noussut myös matkailu- ja virkistyskäyttö. Alastalon itäpuoliset pellot on rakentunut teollisuusalueeksi.

4.2 Valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot

Selvitysalueella ei ole valtakunnallisesti merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita (RKY, 2009) tai alueita, eikä valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (VAMA, 2021).

4.2.1 Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Visuveden kulttuurimaisema on maakuntakaavassa osoitettu Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Visuvesi on inventoinnissa tyypitelty maaseudun palvelukyläksi, joka ilmentää Pohjois-Pirkanmaan sahateollisuuden yhdyskunnan kehitystä. Visuveden kulttuurimaisemaan kuuluvat kanavarakennelmat, kanavanvartijantalo, kylänraitin liikerakennukset, maatilojen pihapiirit, seurantalot, meijeri/VPK:n talo, Visuveden koulu sekä 1950–60-lukujen asuinalueet.

4.2.2 Arkeologiset kohteet

Arkeologiset kohteet sijaitsevat Visuveden saaren eteläosissa seuraillen harjua sekä Jarkon kohdalla saaren pohjoisosassa (autioitunut historiallisen ajan asuinpaikka). Pusunvuolteen pohjoispuolella arkeologiset kohteet ovat 1900-luvun puolustusvarustuksia ja ne sijaitsevat etelärannan tuntumassa Riemuntien ja Vuolleniementien eteläpuolella. Myös Äijänniemessä sijaitsee 1. maailmansodan aikaisten varustusten jäännöksiä.

Alueelta tunnetaan yhteensä kymmenen kiinteää muinaisjäännöstä, joista viisi on kivikautisia asuinpaikkoja ja yksi kohde on historiallisen ajan asuinpaikka (Kuva 13, kohteet 4-9). Lisäksi neljä kohdetta edustaa 1900-luvun puolustusvarustuksia. Muita kulttuuriperintökohteita ovat historiallisen ajan asuinpaikka, autioitunut torpanpaikka sekä käytöstä poistunut historiallisen

ajan tielinjaus. Alueella sijaitsevat löytöpaikat ovat kivistä irtolöytöpaikkoja (Visuvesi Taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2025, Heilu Oy).

Jarkon historiallinen asuinpaikka (uusi kohde) mainitaan historiallisissa lähteissä yhtenä Visuveden vanhimmista taloista. Nykyisin paikalla on kesämökkitontti, jonka pieni piharakennus on isojakokartan mukaisella tontilla. (Kuva 13, kohde 4). **Ala-Jarkon kivikautinen asuinpaikka (702010014) sijaitsee** Visuveden Visuselän itärannalla, Niemi-Jarkon talosta 200 m kaakkoon olevalla hiekkaisella, kaakkoon viettävällä peltorinteellä (Kuva 13, kohde 5).

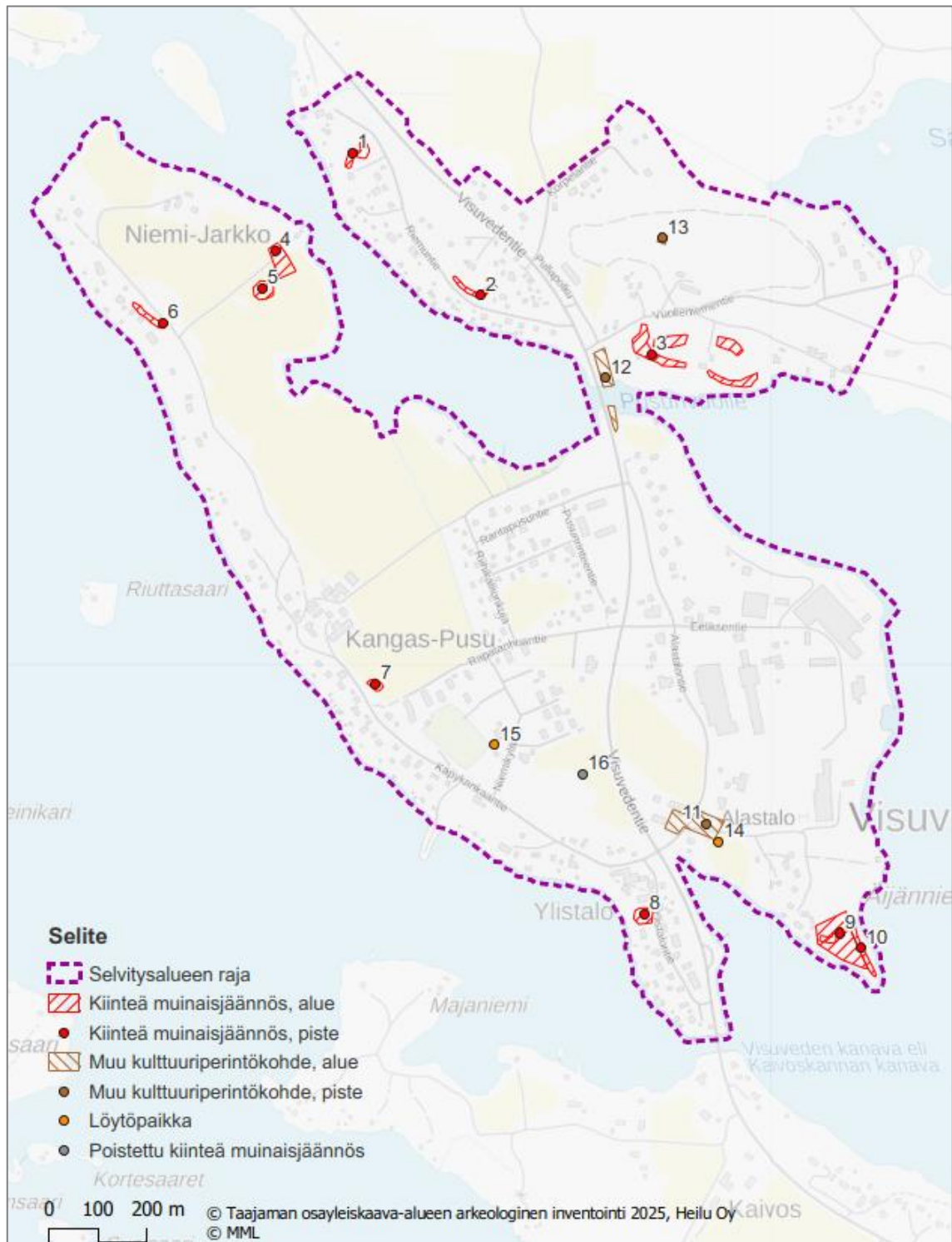
Koukkarin kivikautinen asuinpaikka (702010013) sijaitsee Visuveden Visuselän itärannalla Pusunharjun päällä. Paikka on niemen korkeimmalla kohdalla, heti alemmalla tasolla olevan talon itäpuolella (Kuva 13. kohde 6).

Kangas-Pusun (uusi kohde) on kivikautinen asuinpaikka. Kangas-Pusun tilan kaakkoispuoleiselta peltoalueelta, lounaaseen laskevan rantaterassin yläosasta havaittiin neljä kvartsi-iskosta (Kuva 13. kohde 7).

Ylistalon kivikautinen asuinpaikka (702010010) sijaitsee Visuveden ja Tarjanteen välisen kannaksen länsiosassa, sen korkeimmalla harjalla, talon eteläpuolisessa puutarhassa (Kuva 13, kohde 8).

Äijäinniemen kivikautinen asuinpaikka (702010011) sijaitsee Visuveden kanavasta (ent. Kaivoksen kanavasta) 300 m koilliseen Tarjanteeseen pistävällä niemellä entisellä pellolla (Kuva 13, kohde 9).

(Visuvesi Taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2025, Heilu Oy)

Kuva 13. Arkeologiset kohteet.

4.2.3 Historiallinen tielinjaus

Visuveden saaren halki on kulkenut viimeistään 1600-luvulla perustettu Orivesi-Uusikaarlepyy tielinjaus. Vanha tielinja noudattelee suurelta osin yhä käytössä olevia teitä Visuveden inventointialueella, mutta Pusunvuolteen molemmilla rannoilla on lyhyet osuudet pois käytöstä

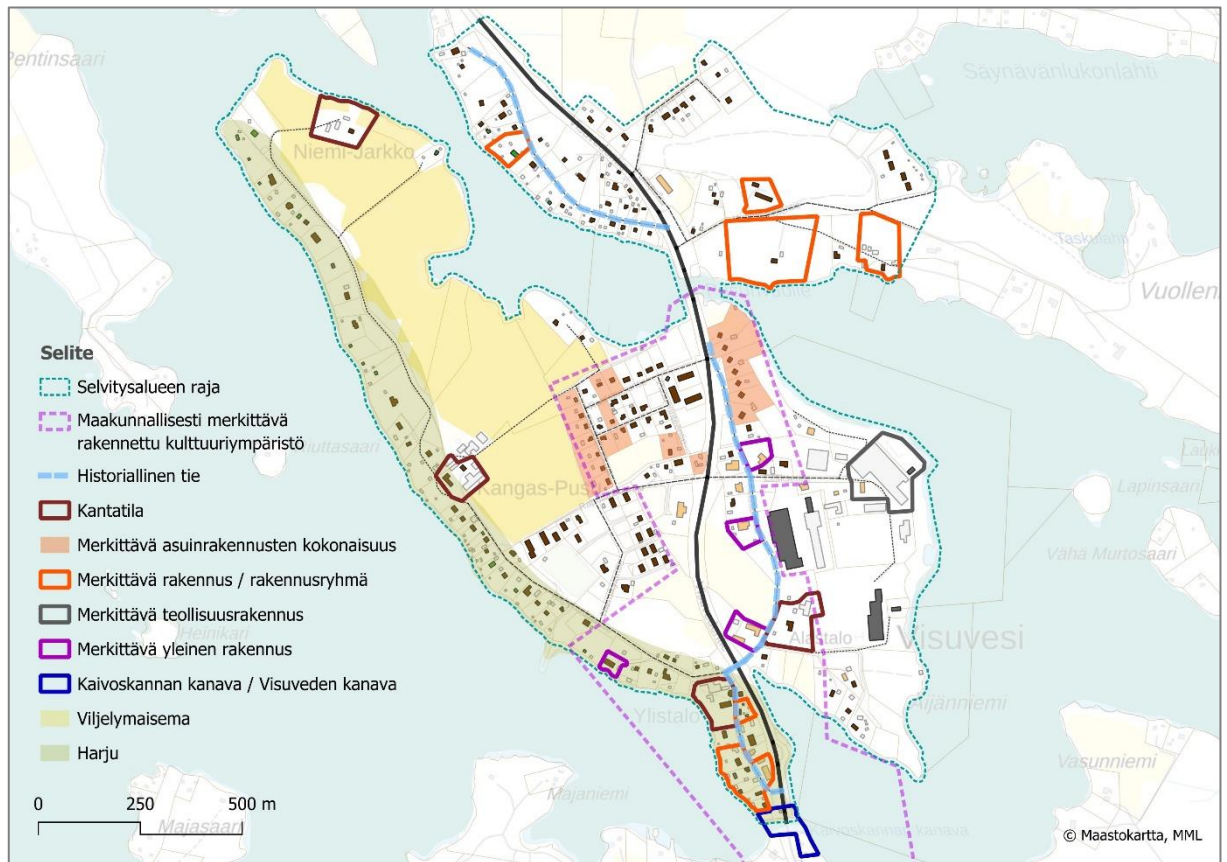
jäänyttä vanhaa tietä. Pusunvuolteen nykyisen sillan itäpuolella, pohjoisrannalla on noin 73 metriä vanhaa tienpohjaa ja vuolteen etelärannalla noin 55 metriä. Vanhan tienpohjan leveys on noin 6–10 metriä ja itäreunalla on pengerrystä. Pusunvuolteen yli on vienyt puinen silta, joka on purettu vuonna 1899. Sen jälkeen paikalla on ollut 4-aukkoinen holvisilta, joka on purettu vuonna 1979, samalla kun nykyinen uusi tie ja silta rakennettiin (Visuvesi Taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2025, Heilu Oy). Pois käytöstä jäänyt tienosuus määriteltiin muuksi kulttuuriperintökohteeksi (Kuva 13, kohde 12).

Alastalontie, Riemuntie ja osa kantatiestä on merkitty Ruoveden rantayleiskaavassa (lainvoimainen 2016) merkinnällä historiallisesti merkittävän maantielinjan jakso. Todellisuudessa Ylistalontie on osa historiallista tielinjausta ja kantatie on rakennettu lähemmäksi Saukonlahtea ja on kokonaan uusi linjaus.

4.3 Suunnittelualueen rakennettu ympäristö

Visuveden kylä on kehittynyt vesireittien, teollisuuden ja maatalouden ympärille. Kylän sijainti saareen ja kanavien ympärillä antaa alueelle vahvan identiteetin. Tavaraliikenne jatkui Näsijärvellä vielä 1950–60-luvuillakin, vaikka matkustajaliikenne alkoi hiljentyä jo 1930-luvun kuluessa. Autoliikenteen yleistyessä kanavan ympäristön merkitys kylälle väheni ja uudet kaupat ja palvelut on perustettu kantatien 66 ja Eeliksentein risteyksen tuntumaan pohjoisemmaksi. Lähin rautatieasema sijaitsi Virroilla, jonka kautta vaneritehtaalta kuljetettiin vaneria edelleen Poriin ja Raumalle satamiin. Rekkakuljetusten yleistyessä sahatavaraa kuljettiin autoilla Etelä-Suomen satamiin erityisesti Turkuun ja Helsinkiin.

Sahaustoiminnan tuoma toimeentulo ja vauraus näkyy Visuvedellä vieläkin, sillä kyläkuvassa on säilynyt muutamia 1920–30-luvuilla rakennettuja torppia ja mäkitupia sekä isompiakin asuintaloja. Visuvesi on säilyttänyt kyläkuvansa, vaikka rakentaminen on laajentunut myös saaren ulkopuolelle. Infrastruktuuri on kehittynyt tieyhteyksien myötä. Rakennettu ympäristö on paikoitellen tiiviisti rakennettua ja sidoksissa luontoon ja maisemaan. Kyläkuva muodostuu pääasiassa pientaloista, maatiloista ja vapaa-ajan asunnoista, mutta kyläkuvan helmiä ovat erityisesti ennen sotia rakennetut asuintalot, maatilat pihapiireineen sekä yhteisölliset rakennukset kuten koulu, nuorisoseurantalo ja työväentalo.

Kuva 14. Rakennetun ympäristön analyysi. Merkittävistä rakennuskohteista on laadittu erilliset inventointikortit (ei julkisia).

4.3.1 Maatilojen pihapiirit

Maatilat

Maatalous nousi 1500- ja 1600-luvulla tärkeämmäksi elinkeinoksi. Maatalon rakennuskantaan kuului 1600-luvun lopussa ja 1700-luvun alussa pirtti tai kaksi, kellaripirtti, keittiö (kota), yksi tai useampi aitta, navetta tai kaksi, lato tai kaksi, riihi, sauna ja joskus mallassauna. Rakennukset rakennettiin hirrestä ja katteena käytettiin tuohta ja puuta. Visuveden osayleiskaava-alueen vanhimmat maatilat ovat Niemi-Jarkko, Kangaspusu, Rantapusu (purettu), Alastalo ja Ylistalo. Niemi-Jarkon ja Rantapusun alueet eivät ole enää viljelykäytössä. Rantapusun alue on rakennettua asuntoaluetta, eikä sen luonne viljelyalueena ole enää säilynyt.

Kylän kulttuurimaisemaa ja historiallista elinkeinorakennetta edustavat Kangas-Pusun, Alastalon ja Ylistalon maatilakokonaisuudet, joissa näkyy perinteisen maatalouden rakennusperinne: hirsirunkoiset rakennukset, aitat, navetat ja varistorakennukset muodostavat tunnistettavia pihapiirejä. Päärakennukset ovat tyypillisesti 1800–1900-luvuilla rakennettuja, ja niissä näkyy aikakauden rakennustyylien piirteitä, kuten empireä, nikkarityyliä ja uusrenessanssia.

Rakennukset ovat usein hirsirunkoisia, laudoitettuja, ja niissä esiintyy koristeellisia yksityiskoh-
tia kuisteissa, ikkunoissa ja ovissa. Useat tilat sijaitsevat harju- ja rantamaisemissa, ja niihin
liittyy puutarhoja, istutuksia sekä historiallisia rakenteita, jotka kertovat tilojen pitkästä asutus-
historiasta.

Nämä tilat ovat olleet osa alueen alkutuotantoa ja ovat edelleen keskeinen osa Visuveden
maisemallista ja kulttuurihistoriallista identiteettiä.

- Alastalo sijaitsee Alastalontien itäpuolella, Visuveden koulua vastapäätä. Alastalon ny-
kyinen päärakennus rakennettiin noin vuosina 1855–1870. Pihapiiri koostuu tasaisesta
ja hoidetusta nurmikentästä. Alueella sijaitsee kavinavetta ja useita talousrakennuksia.
Päärakennus ja pihapiirin muut rakennukset ovat säilyttäneet ominaispiirteensä hyvin.

Kuva 15. Alastalon päärakennus.

Kuva 16. Alastalon kavinavetta.

- Ylistalo sijaitsee Ylistalontien ja Käpykankaantien risteyksessä. Rakennukset reunustavat istutettua ja hoidettua pihapiiriä ja hallitsevat positiivisella tavalla Ylistalontien taajamakuva luoden alueelle vahvan identiteetin. Pihapiiriin kuuluu päärakennus, kivinvettä sekä useita talousrakennuksia. Rakennuskanta on säilyttänyt ominaispiirteensä hyvin.

Kuva 17. Ylistalo.

- Kangas-Pusun tila sijaitsee Käpykankaantien varrella, keskeisellä paikalla laajassa viljelymaisemassa ja harjun reunassa. Pihapiiri on melko tasaista hoidettua nurmikenttää. Pihapiiristä paloin kesällä 2025 aitta.

Kuva 18. Näkymä Kangaspusun tilalle Käpykankaantieltä, Riihikallionkujalta ja Rapatanhuantieltä.

4.3.2 Teollisuusrakentaminen

Visuveden kylällä on ollut merkittävää teollista toimintaa jo 1800- ja 1900-luvulla. Kylässä on toiminut useita sahoja, tiilitehtaita ja myllyjä sekä vaneritehdas.

Visuveden saarella on toiminut vuoteen 2011 asti saha ja vaneritehdas, jonka ansiosta Visuveden taajama on pitkälti muodostunut. Höyrysaha on perustettu 1917. Koko sahan alue sen länsipuolisine asuinalueineen on aiemmin ollut maakunnallisesti arvokasta Visuveden kulttuurimaisemaa, mutta rajausta on sittemmin muutettu rajaamalla siitä ulos sahan osin voimakkaastikin muuttunut teollisuusalue.

Sahan alueella on kuitenkin mahdollisesti paikallisesti merkittäviä teollisuus- ja rakennushistoriallisia arvoja. Alueella sijaitsevat 1900-luvun alkupuolella rakennetut sahan entinen pääkonttori, punatiilinen vanha vaneritehdasrakennus sekä maisemallisesti erittäin merkittävä tehtaan voimalaitoksen punatiilinen piippu. Noin 59 m korkea piippu on alueen maisemallinen maamerkki ja teollisuuden merkittävä symboli. Piippu on kylmillään ja lämpölaitos on osin purettu.

(Lähde: Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto, 2016.)

Pusunvuolteen pohjoisrannalle perustettiin Aimon saha tiilitehtaan kanssa samalle alueelle 1923. Sahan rakennukset on purettu, mutta sahaan liittyvää rakennuskantaa on säilynyt Vuolieniemessä.

Visuveden sahan ja vaneritehtaan vanhat rakennukset odottavat uutta käyttöä. Teollinen toiminta on keskittynyt Alastalontien ja Eeliksentein varsin sekä lähemmäksi Äijänniementietä etelässä. Teollisuusalue sijaitsee maankäytöllisesti lähellä asutusta, ja sen rantavyöhyke on nykyisin virkistyskäytössä. Uusin vaneritehtaan rakennus on kunnostettu juhla- ja monikäyttötilaksi. Lisäksi alueella sijaitsevat uimaranta, venelaiturit sekä Kulkurin kappeli. Vaikka teollisuusalue on kooltaan laaja ja muusta yhdyskuntarakenteesta erillinen, se ei muodosta varsinaista erillistä teollisuusvyöhykettä, vaan erityyppiset käyttötarkoitukset ja toiminnot ovat sekoittuneet alueella.

Kuva 19. Näkymä Pusunvuolteelta kohti höyrysahan ja vaneritehtaan aluetta.

Kuva 20. Höyrysahan ja vaneritehtaan alue.

4.3.3 Asuinalueet ja -rakennukset

Ylistalon molemmin puolin sijaitsevat merkittävät pihapiirit (mäkituvat) Antila (Anttila) ja Anttola. Niemi-Jarkon itäpuolella sijaitseva loma-asunnon pihapiiri edustavat tavanomaista 1960–70-lukujen loma-asuntorakentamista.

Riihikallionkujan, Rantapusuntien ja Janaspussintien asuinalueet, jotka on rakennettu ennen 1960-lukua edustaa tavanomaista 1950–60-lukujen jälleenrakennuskauden asuntorakentamista. Asuntoalueet ovat laajentaneet nauhamaista taajamarakennetta länteen jo ennen kantatien rakentamista.

Kuva 21. Näkymä Riihikallionkujalta pohjoiseen.

Kuva 22. Näkymä Rantapusuntieltä vastarantaan.

Kuva 23. Janaspussintieltä länteen.

Alastalontien pohjoisosassa sijaitseva jälleenrakennuskauden asuinalue muodostaa edustavan ja yhtenäisen tyyppitalokokonaisuuden.

Kuva 24. Alastalontien pohjoisosassa sijaitseva asuinalue.

Pusunvuolteen pohjoispuolella Riemun huvila edustaa monikerroksellista, yhteiskunnallisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti merkittävää rakennusperintöä. Riemuntien itäpäässä molemmien puolin sijaitsevat vanhat pihapiirit edustavat 1920-luvun torppia/mäkitupia ja 1940–60-luvun jälleenrakennuskauden asuinrakentamista.

Kuva 25. Riemunhuvila.

Kuva 26: Näkymä Riemuntien itäpäästä.

Vuolleniemessä kulttuurihistoriallisesti merkittävimpiä rakennuksia ovat teollisuusperinteeseen liittyvät asuinrakennukset:

- Vuollemäen rapattu, funktionalistinen asuinrakennus (Aimontie 4, 702-427-1-71)

Kuva 27. Vuollemäen rapattu rakennus.

Kuva 28. Vuollemäen rapattu rakennus vastarannalta katsottuna.

- Aimon sahan asuinrakennus ja konttori (Aimontie 32, 702-427-1-127)

Kuva 29. Aimon sahan asuinrakennus

- Modernia puuarkkitehtuuria edustava 1960-luvun puukerrostalo (Mäntymäentie 2, 702-427-1-297)

Kuva 30. 1960-luvun puukerrostalo.

4.3.4 Yleiset rakennukset / rakennusryhmät

Kaivoskannan kanava

Kaivoskannan avokanava on 1860-luvulta, ja sitä on laajennettu 1800-luvun lopussa ja nykyai-
kaistettu useaan kertaan. Laivaliikenne Tampereen ja Visuveden välillä aloitettiin jo vuonna
1863. Kanava on mahdollistanut laivareitin jatkumisen Tampereelta Virroille Tarjanneveden ja
Vaskiveden välillä. Kanavan yli kantatiellä 66 entisen puurakenteisen nostosillan on korvannut
luonnonkivi ja teräsrakenteinen silta jo 1890-luvulla ja nykyinen teräs- ja betonirakenteinen
kääntösilta on rakennettu 1970-luvun puolivälissä. Kantatien 66 rakentaminen on muuttanut
ympäristön mittakaavaa ja rakennettua ympäristöä merkittävästi, kun maantie on katkaissut
Ylistalontien varren rakennuspaikkojen yhteyden Saukkolahteen. Kääntösilta ei ole enää toi-
minnassa, vaan palvelee tavanomaisena aina auki olevana siltana. 1976 kanavan nimeksi
muutettiin Visuveden kanava.

Kuva 31. Kaivoskannan kanava.

Visuveden koulu

Visuveden koulu sijaitsee kantatien 66:n varressa. Nykyisin koululla toimii esikoulu ja perus-
koulun ala-aste. Eri-ikäiset koulurakennukset rajaavat välituntipihaa, liikuntapaikkoja kuten
luistelukaukalo sijaitsee pihapiirin ulkopuolella. Koulutontti rajautuu viljelyalueisiin pohjoisessa
ja lännessä kantatiehen.

Visuveden koulu perustettiin vuonna 1891. Visuveden koulu toimi aluksi Alastalon vanhassa päärakennuksessa kaksi vuotta. Alastalon vanha päärakennus purettiin 1929. Ylistalon vanha asuinrakennus ostettiin koulurakennukseksi, kun Ylistalon päärakennus rakennettiin uuteen paikkaan. Ylistalon vanha päärakennus toimi kouluna 28 vuotta. Uusi koulurakennus otettiin käyttöön 1922. (Kula, 2018).

Kuva 32. Visuveden koulu.

Nuorisoseurantalo

Visuveden nuorisotalo on kyläyhteisön tärkeä kokoontumis- ja tapahtumapaikka, joka palvelee sekä sosiaalisen että kulttuurisen toiminnan keskuksena. Rakennus edustaa 1900-luvun alun kansallisromanttista puujugend arkkitehtuuria (Seurantalo / Visuveden Nuorisoseura).

Kuva 33. Nuorisoseurantalo.

Työväentalo

Työväentalo on Visuveden kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennus, joka on rakennettu vuonna 1908 lähelle sahan teollisuusaluetta työväen kokoontumistilaksi (Seurantalo / Visuveden Työväentalo). Laajennettu 1930-luvulla (laajennuksessa mansardikatto).

Kuva 34. Työväentalo.

Entinen meijeri

Visuveden ensimmäinen meijeri (saunameijeri) perustettiin vuonna 1895 saukkolahden rannalle. Meijerirakennus purettiin vuonna 1921, ja sen hirret käytettiin Visuveden Nuorisoseuran talon rakentamiseen (Kula, 2018). Visuveden meijeri sijaitsee Meijerintiellä järven rannassa, jonne kulku tapahtuu Käpykankaantien kautta. Meijerin rakennustyöt aloitettiin marraskuussa 1929. Meijeri valmistui vuonna 1930. Meijerirakennuksen ominaispiirteet ovat säilyneet (Lemmenniemi), mutta rakennus kaipaasi kunnostusta.

Kuva 35. Entinen meijeri.

Liikerakennukset

Ylistalontie 9:ssä sijaitseva entinen posti on 1950-luvun lopulla rakennettu rapattu tiilirakennus, joka on muutettu asuinrakennukseksi. Paikalla on toiminut aiemmin K.E. Mutilan kauppatalo vuodelta 1896, joka on purettu nykyisen rakennuksen tieltä. 1950-luvun postirakennus muodostaa parin Ylistalontie 2:ssa sijaitsevan asuinliikerakennuksen kanssa, joka on rakennettu 1950-luvun alkupuolella. Samalla paikalla toimi aiemmin kauppias Luutosen liikerakennus, joka oli valmistunut 1895.

Kuva 36. Entinen posti.

Visuveden kylässä on ollut 1800-luvulta alkaen kauppoja (Visuvesi / Historia). Nykyisin kylällä on yksi elintarvikekauppa, K-Market Visuvesi (valmistunut 1990), joka toimii ainakin Ruoveden apteekin, Postin, Matkahuollon, PostNord:n, Schenkerin ja Veikkauksen palvelupisteenä.

Kuva 37. Kierrätyskahvila ja kuntosali.

Kuva 38. K-Market Visuvesi.

Visuveden ensimmäinen pankki, Ruoveden Kansallis-Osake-Pankki, perustettiin 1918 ja siirrettiin Ruovedelle vuonna 1922. Tampereen-Osakepankin Visuveden konttori aloitti toimintansa Alastalossa vuonna 1922. Viimeinen pankkikonttori lopetti toimintansa 2009 (Visuvesi / Historia).

5 Johtopäätökset

Maisemallista identiteettiä alueelle luovat vesistönäkymät, kanavaympäristö, Kangas-Pusun tilan itäpuolinen laaja viljelymaisema ja saaren länsirannan harjun männiköt, sekä karut rannat Vuolleniemessä.

Alueella on säilynyt muutamia varhaisia maatiloja tai niiden asuinpaikkoja (Niemi-Jarkko, Kangas-Pusu, Alastalo ja Ylistalo), jotka kaikki ovat paikallishistoriallisesti merkittäviä, ja joista Alastalo ja Ylistalo ovat myös osa maakunnallisesti merkittävää kulttuurimaisemaa. Toimivien maatilojen pihapiirit muuttuvat maatalouden kehityksen tarpeiden mukaan. Ylistalolla on osa maa- ja metsätalouden toiminnoista myös pihapiiristä erillään, mikä on säilyttänyt tilan alkupe räisen pihapiirin ominaispiirteet, kun samaan melko tiiviisti rakennettuun pihapiiriin, ei ole rakennettu uusia, suurimittakaavaisia konehalleja tai vastaavia. Alastalon pihapiirin talouspiha kestää jonkin verran muutoksia, kun se sijaitsee erillään päärakennuksen ns. sisään tulopiha- hasta. Kangas-Pusun maatalousrakennuksia on ajan myötä rakennettu pellon suuntaan. Uusia rakennuksia on mahdollista sijoittaa vielä harjun suuntaisesti sekä luoteeseen, että kaakkoon. Rakennuskanta muodostaa edelleen tasapainoisen kokonaisuuden viljelymaisemassa, vaikka rakennuskantaa on tullut paljon lisää. Tilojen elinvoimaisuudelle on tärkeää, että rakennettua ympäristöä voi täydentää ja muuttaa elinkeinon ja sivuelinkeinojen tarpeiden mukaan.

Suunnittelussa on huomioitava rakennusten välinen hierarkia ja päärakennusten aseman säilyttäminen pihapiirin dominanttina. Maatilat myös tekevät paljon yhteisen maiseman hoidon eteen, joten tästäkin näkökulmasta tilojen elinvoimaisuus on tärkeää, jotta maisema-arvot ja rakennetun kulttuuriympäristön arvot voivat laajemminkin säilyä.

Visuveden kanavan ympäristö kestää vain vähän rakentamista, pienet kioskit tai vastaavat ovat mahdollisia. Kanavan lähellä pysähtyy edelleen Tarjanne-laiva. Kanavan merkitys paikallisen historian näkökulmasta on merkittävä ja se toimii edelleen maisemallisena maamerkinä ja solmukohtana.

Muu merkittävä rakennuskanta on pitkälti keskittynyt historiallisen maantielinjan varsille. Ylistalontien eteläosissa on säilynyt useita rakennuksia, jotka kertovat alueen virkeästä kaupan käynnistä 1890-luvun lopulta aina 1950-luvulle. Ylistalontien varsi kestää hyvin muutoksia siellä, missä merkittäviä rakennuksia ei ole, mutta merkittävien rakennusten kohdalla katunäkymät ovat hyvin säilyttäneet alkuperäisen luonteensa. Ylistalontien varteen ei tulisi rakentaa lisää talousrakennuksia katunäkymiin. Mikäli muutoksia tapahtuu, tulisi päärakennusten sijoittua näkyvimälle paikalle katunäkymässä ja talousrakennukset sijoittavat niille alisteisesti ns. tontin sisäosiin.

Yleisten rakennusten (koulu, nuorisoseurantalo, työväentalo) olisi hyvä säilyä edelleen yhteisöllisessä käytössä, sillä alkuperäisen käyttötarkoituksen säilyminen tukee parhaiten myös rakennusten ja niiden ympäristön ominaispiirteiden säilymistä. Koulun ja Nuorisoseurantalon välinen peltoalue kestää muutoksia, sillä kantatie on jo katkaissut peltomaiseman luoteessa. Meijerirakennus on yksityisessä käytössä ja erillään muusta merkittävästä rakennuskannasta ja suojassa Käpykankaantieltä katsoen. Meijeri muodostaa maamerkin vesistön suunnasta tarkasteltuna, kun rakennus sijaitsee ylempänä harjulla.

Teollisuusrakentaminen on laajentunut 1900-luvun loppupuolella lähemmäksi Alastalontietä ja Äijänniementietä. Kulttuurihistoriallisesti merkittävin höyrysahan ja vaneritehtaan rakennuskanta sijaitsee rannassa. Osa sahan rakennuksista on jo purettu rannan puolelta. Sahan yksityiskohtaisempi inventointi on tarpeen, mikäli rakennukseen suunnitellaan muutoksia tai tavoitellaan joidenkin rakennusosien purkamista. Teollisuusalue on viime vuosina muuttunut osittain matkailu- ja vapaa-ajan käyttöön. Toimintojen muuttuessa alueen luonne muuttuu suljetusta avoimeksi, mikä vaatii fyysiseltä ympäristöltä muutoksia, joista kulkijat voivat havaita, missä on sallittua ja turvallista kulkea. Tätä on toteutettu alueella ympäristörakentein. Suunnittelussa tulee jatkossa ottaa huomioon alueen historia teollisuusalueena ja sovittaa muutokset suurimittakaavaiseen ympäristöön rouheasti mm. materiaalivalinnoin. Teollisuusalueella pieni-
piirteisyyttä ja liikaa koristeellisuutta tulee välttää.

Pusunvuolteen pohjoispuolella merkittävimmät säilytettävät rakennukset ovat Riemun huvila, Aimontien varren rapattu funkistyylinen asuinrakennus (Aimontie 4), Mäntymäen puukerrostalo sekä sahan konttori ja johtajan asunto (Aimola 1). Näistä muilla, paitsi Mäntymäen puukerrostalolla, on myös maisemallista merkitystä rantamaisemassa. Paikoin kasvillisuus on peittänyt näkymiä. Aimontie 4 kestää huonosti muutoksia, koska sen pihapiirissä on runsaasti kiinteitä muinaisjäännöksiä (puolustusvarustuksia). Mäntymäen puukerrostalo on ainoa rakennustyyppinsä ja aikakautensa edustaja Visuvedellä, sen säilymistä uhkaa korjaustarve ja vähäinen kysyntä kerrostaloasunnoista. Aimola 1 on säilyttänyt hyvin ominaispiirteensä. Pihapiirissä on myös kookasta puustoa ja koivurivi, joiden säilyminen ja aikanaan vaihteellinen uusiminen olisi suotavaa. Osa Aimolan talousrakennuksista on romahtanut ja niiden korjaaminen vailla käyttöä on epätodennäköistä.

Jälleenrakennuskauden asuinrakennuskokonaisuuksia on säilynyt Riihikallionkujan ja Janaspussintien varsilla, Alastalontien pohjoisosassa, ja Riemuntien varressa. Riemuntien ja Ylistalontien varsilla on myös mäkitupa-asutusta. Erityisesti Alastalontien pohjoisosan tyyppitalojen rivi ja päärakennusten viisto sijoittelu suhteessa tiehen muodostaa ympäristöstä erottuvan alueelle vahvan identiteetin luovan kokonaisuuden, joka kestää katunäkymissä huonosti muutoksia. Asumisen tonteilla muutokset, kuten talousrakennusten rakentaminen, tulisi sijoittaa rannan puolelle. Rantamaisemaan rakennuksia sijoitettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota yksinkertaiseen massoitteeluun ja maisemaan sopeutuvaan värikyseen, jotta vesistömaisemat säilyvät harmonisina. Myös päärakennusten asema pihapiirin dominanttina tulee huomioida. Riemuntien varren rakennettu kulttuuriympäristö kestää muutoksia, kun rakentaminen on monimuotoista, mutta mittakaava tulisi säilyttää pienipiirteisenä ja rakennukset massoitteeltaan yksinkertaisina. Kokonaisuus muodostuu erityisesti pienimittakaavaisista, pääasiassa puuverhotuista asuinrakennuksista ja kokonaisuus menettää herkästi luonteensa, mikäli joukkoon rakentuu alueen ominaisuuksille vieraita isohkoja, moderneja asuinrakennuksia.

Kokonaisuutena ajatellen Visuveden rakennetun kulttuuriympäristön ominaispiirteiden säilymiselle olennaista on rakentamisen mittakaavan säilyminen pienipiirteisenä teollisuusaluetta ja joitakin maatalouden rakennuksia lukuun ottamatta. Rakennuskanta on matalaa, pääasiassa puolitoista- tai yksikerroksista. Poikkeuksen tästä korkeusmaailmasta tekevät 1970-luvun kerrostalokortteli kantatien ja Rantapusuntien risteyksessä (ajalle tyypilliseen tapaan maanpäällinen kellari ja kolme kerrosta) sekä muutamat kaksikerroksiset asuinliikerakennukset. Uudisrakennuksia suunniteltaessa on huomioitava, että kaikista kaksikerroksisista tai sitä korkeammista rakennuksista muodostuu alueelle herkästi uusi maamerkki ja siten rakennusten suunnittelun tulee olla erityisen harkittua ja huolellista. Rakennusten massoitteelu tulee olla yksikerroksista, rakennuksissa tulee suosia harja- tai taitekattoja ja välttää lapekattoja. Kapearunkoisissa

talousrakennuksissa lapekattokin on mahdollinen. Luonnonmaisemassa rakennusten väriytyksen tulee olla murrettu ja maisemaan sopeutuva. Taajamarakenteen sisään rakennettaessa väriytyksen tulee olla viereisiin rakennuksiin sopiva (erityisesti tummuus- tai vaaleusaste, värin sävyn ei tarvitse olla sama). Talousrakennukset voivat olla päärakennuksen kanssa eri väriä, mikä korostaa päärakennuksen asemaa pihapiirissä. Uudet rakennukset eivät saisi liikaa korostua katunäkymissä tai vesistömaisemissa, vaan niiden tulisi sopeutua osaksi nykyistä rakennuskantaa ja maisemakuvaa.

Selvitykset ja lähteet:

- Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto
- Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi, 2014
- Maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, Ramboll 2019
(Selvitysalueen länsiosa käsittää Visuveden taajamakeskuksen pohjoisosan sekä Pusuvoalten sillan, itäosa käsittää koko Vuolleniemen.)
- Ruoveden pohjavesialueiden suojelusuunnitelma, 2002, Ruoveden kunta, Osuuskunta Vesijako, Pirkanmaan ympäristökeskus.
- Visuvesi Taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2025, Heilu Oy
- Ruoveden Visuveden yleiskaava-alueen luontotyyppi- ja kasvillisuusselvitys 2025, Faunatica Oy
- Kirjallisuus
 - Kula, J. (2018). Kahden läänin kylä: Visuveden seudun historiaa vuoteen 1917. Ruovesi: Visuveden kyläyhdistys.
- Museovirasto
 - Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY https://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx
 - Arkeologiset kohteet, https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_default.aspx
- Nettisivut
 - Visuvesi. Noudettu osoitteesta Historia: <https://www.visuvesi.fi/historiaa/>
 - Lemmenniemi. Noudettu osoitteesta <https://visuvesi.net/lemmenniemi/>
 - Seurantalo / Visuveden Nuorisoseura. Noudettu osoitteesta <https://www.seurantalo.fi/talot/832-visuveden-nuorisoseura-ry-1909>
 - Seurantalo / Visuveden Työväentalo. Noudettu osoitteesta <https://www.seurantalo.fi/talot/1756-visuveden-ty-kehitys-1910>

Liitteet:

- Rakennetun ympäristön kohdekortit (ei julkinen)